GEMEENTE HEERENVEEN

Crackstraat 2 8441 ES Heerenveen
Postbus 15000 8440 GA Heerenveen
Telefoon 14 0513
gemeente@heerenveen.nl
www.heerenveen.nl

Aan de Friese Energie Tafel

Datum: 16 februari 2024

Beste lezers,

Met genoegen overhandig ik u hierbij ‘Energieke gevoelens’ een analyse van de geprekken die ik als ambassadeur van Integraal programmeren met Friese bestuurders heb gevoerd. Deze gesprekken hebben niet alleen geleid tot waardevolle inzichten, maar hebben ook een gevoel van energie en vastberadenheid opgeroepen voor de toekomst van ons energiesysteem.

Tijdens de gesprekken heb ik inspirerende en constructieve gesprekken gehad met bestuurders, waarbij verschillende perspectieven en ideeen werden gedeeld. Deze gesprekken hebben niet alleen onze kennis vergroot, maar hebben ook bijgedragen aan een dieper begrip van de uitdagingen en kansen die voor ons liggen.

Ik ben dankbaar voor de waardevolle input en samenwerking van alle betrokkenen bij deze gesprekken, en ik kijk ernaar uit om samen verder te bouwen aan ons energiesysteem van de toekomst.

Veel leesplezier en ik hoop dat deze analyse bijdraagt aan een vruchtbare samenwerking en het ontwikkelen van nieuwe gezamenlijke doelen en inzichten, met veel Energieke gevoelens!

Met vriendelijke groet,

Ambassadeur Integraal Programmeren
Friese Energie Tafel

Jelle R. Zoetendal

VERDIEPENDE BESTUURLIJKE GESPREKKEN
FRIESE ENERGIEVISIE

ENERGIEKE GEVOELENS.

JANUARI 2024

OPGESTELD DOOR
AMBASSADEUR
JELLE R. ZOETENDAL

INHOUDSOPGAVE.

Kracht en zin om iets te doen..... Pagina 03

Diverse perspectieven op energie in Fryslan..... Pagina 04

Wethouders..... Pagina 04

Netbeheerders..... Pagina 06

Provincie..... Pagina 05

Wetterskip..... Pagina 08

Terugblik op jarenlang beleid..... Pagina 09

Aanbevelingen voor een beter en energiek gevoel.....Pagina 10

Kies voor heldere uitgangspunten.....Pagina 10

Vergroten van vertrouwen..... Pagina 10

Ontwikkel een gezamenlijke taal..... Pagina 11

Geef ruimte om ontwikkelingen binnen kaders op te pakken..... Pagina 11

Het nieuwe Friese verhaal..... Pagina 11

KRACHT EN ZIN OM IETS TE DOEN.

De Dikke van Dale geeft als één van de definities van ‘energie’: “kracht en zin om iets te doen”. Dit is precies de essentie van wat ik heb ervaren tijdens de gesprekken als ambassadeur van de Friese Energievisie met bestuurders van Fryslân, netbeheerders en de Friese Energie Alliantie (FEA). De Friese Energie Tafel (FET) heeft mij gevraagd op te treden als ambassadeur van de energievisie. Het doel van de ambassadeur is het begeleiden, beïnvloeden en bijstaan van het (bestuurlijke) proces voor de totstandkoming van een energievisie 2050 voor Fryslân. In dit document leest u wat ik aan gevoelens, feiten en meningen heb opgehaald tijdens deze verdiepende bestuurlijke gesprekken in de maand januari 2024. De gesprekken waren bijzonder openhartig, waarbij de deelnemers hun gedachten en gevoelens vrijuit deelden. De deelnemers hebben gereflecteerd op inhoud, proces en besluitvorming. Tijdens de gesprekken waren ook de opstellers van de visie aanwezig. Ik ga er vanuit dat zij inhoudelijk hun voordeel doen met de gesprekken. Daarom treft u in dit verslag van die gesprekken geen inhoudelijke aandachtspunten of visie tenzij hij nodig is voor een goed begrip. De inhoud zal ook zonder dit verslag zijn weg wel vinden. In dit verslag leest u wat ik geprobeerd heb naar boven te luisteren. U leest wat de zorgen zijn waar bestuurders wakker van liggen en waar ze aangeven dat de sleutel tot succes gezocht kan worden.

Ik verwacht niet dat dit verhaal door alle gemeentebestuurders, of het nu de wethouders en burgemeesters zijn of dat het nu de raadsleden zijn, met gejuich ontvangen zal worden. Voor sommigen gaat het te langzaam, voor anderen te snel. Ik verwacht ook niet dat het provinciebestuur met dit verslag de panacee voor ons energiesysteem heeft verkregen. En netbeheerders lezen in dit verslag geen weergave van waar welke kilowatt geleverd dan wel geproduceerd moet gaan worden. Maar ik heb wel geprobeerd het eerlijke verhaal te vertellen. Met realistische te nemen stappen en aanbevelingen. Vooral heb ik aandacht voor die kant die we als bestuurders (en zeker als Friezen) zo weinig laten zien. Ons gevoel! Energieke gevoelens, de kracht en zin om iets te doen.

Het is mij volstrekt duidelijk dat mijn naam in bestuurlijk Fryslân ook gevoelens oproept. Daarin zal vast variatie zitten van gefronste wenkbrauwen tot de lach op het gezicht. Ik hoop oprecht dat mijn verleden, mijn naam, mijn bestuurlijke rol en/of mijn politieke kleur geen invloed zal hebben op hoe met dit document wordt omgegaan. Ik heb juist vanuit het belang van Fryslân en de uitdagingen waar we voor staan gepoogd mijn rol als ambassadeur dienstig te laten zijn voor de Fryske samenleving. Ik hoop dat dit verslag een bijdrage kan leveren aan het zetten van de juiste vervolgstappen.

Verandering zal niet komen als wij wachten op een andere persoon of een andere keer.
Wij zijn degenen waar we op hebben gewacht. Wij zijn de verandering die we zoeken.

DIVERSE PERSPECTIEVEN OP ENERGIE IN FRYSLÂN: ANALYSE VAN GESPREKKEN EN REALITEITEN.

Friezen zijn een trots volk! Flip van Doorn beschrijft in zijn boek ‘De Friezen’ een tegendraads, tegenstrijdig, creatief en conservatief, onzeker en zelfbewust, open en gesloten volk, en dat allemaal tegelijk. Deze beschrijving benadrukt de complexiteit en diversiteit van de Friese cultuur en identiteit. En ik mag het zeggen en beamen, want ik ben zelf een Fries.

Dus als je hen vraagt: “Hoe gaat het met de energie en het energiesysteem in Fryslân?”, dan krijg je een gevarieerd antwoord van feiten en meningen. Dit heb ik ook opgehaald, variërende antwoorden: “We zijn goed bezig! We streven naar zelfvoorziening. Zoveel mogelijk centraal opwekken. Ons landschap is ons heilig. Als we niks doen hebben we straks geen landschap meer. We halen onze doelstellingen, maar die hadden we ook laag gesteld. We kunnen onze doelstellingen niet halen, doordat provinciaal beleid ons tegenhoudt. Het elektriciteitsnet zit vol. We verwachten dat de provincie regie pakt. We willen zelf over ons grondgebruik beslissen. We hebben genoeg biogas. Biogas lost het mestprobleem op, niet het energieprobleem”. Het is allemaal waar, en niet waar tegelijk.

Om uit deze paradox te komen, suggereer ik dat betrokkenen zich richten op gedeelde waarden binnen het onderwerp. Plaats het vraagstuk centraal en werk van daaruit aan het opbouwen van vertrouwen en een eenduidige taal. Ik constateer verschillen in taal tussen de verschillende bestuurslagen. En hoewel de taal en analyse uiteenlopen, zijn er twee consistente aspecten: Urgentie en de noodzaak van een niet-vrijblijvende aanpak. Daarom is het van essentieel belang dat alle belanghebbenden samenwerken en hun krachten bundelen, met de focus op gemeenschappelijke doelen en lange termijn oplossingen. Laten we daarom kleine stapjes zetten, ik kom daar later op terug.

Mijn bevindingen per geconsulteerde bestuurders

Wethouders

De grootste groep bestuurders in aantal was de groep van de wethouders. Van vrijwel alle gemeenten zijn bestuurders aangeschoven. We voerden gesprekken in min of meer gebiedsgerichte samenstelling. Ondanks mijn verwachting om overeenkomsten te vinden in deze samenstelling stuitte ik op bewuste of onbewuste ambiguïteit. Als deze ambiguïteit niet bespreekbaar wordt gemaakt of er een verduidelijkende vraag wordt gesteld leidt dat onherroepelijk tot betekenisverwarring. Zonder ergens een Friese bestuurder te kort te willen doen, kan worden opgemerkt dat verwarring in het Friese bestuur een dankbaar instrument kan zijn. In zijn onderzoek naar samenwerking tussen Friese overheden schrijft onderzoeker Casper van den Berg daarover: “Vanuit inhoud geredeneerd is een integrale strategische agenda noodzakelijk - en dit wordt ook door velen erkend - maar vanuit draagvlak geredeneerd is dit niet haalbaar. Deze paradox vormt dan ook de grootste uitdaging voor strategische visievorming en samenwerking”. De betekenisverwarring kan zeker in een complex beleidsveld als energie(transitie) bewust of onbewust worden ingezet om maar niet te hoeven kiezen. Vrijwel alle wethouders benadrukken vanuit diverse invalshoeken de urgentie van een breed gedragen visie. Ze geven aan dat het noodzakelijk is om nu concrete keuzes te maken om de uitvoering van de visie haalbaar te maken. Daarnaast willen de bestuurders af van de vrijblijvendheid van het maken van afspraken.

1 Vergelijkend onderzoek naar Bestuurlijk Regionale Ecosystemen, RUG, 2021

De aanvliegroutes van de urgentie verschillen. Enerzijds van het belang van de opgave en de afgesproken klimaatdoelen. In de gesprekken heb ik niemand getroffen die terug wil komen op die klimaatdoelen. Sommigen leggen de nadruk op de huidige netcongestie en de potentiële negatieve invloed op ontwikkelingen in woningbouw, bedrijvigheid en leefbaarheid in wijk en dorpen. Anderen benadrukken de urgentie van het strijden om ruimte, waarbij keuzes gemaakt moeten worden over welke functies waar geplaatst worden, welke ruimte beschikbaar is of zal zijn voor energieopwekking en -opslag, -distributie en vooral ook waar dit niet het geval is. Dit omvat in feite integraal programmeren.

Wethouder: "Keuze is niet reuze & niets doen is geen optie."

De wethouders hebben geen uniform standpunt over wie nu de regie moet nemen. Er lijkt een lappendeken aan opvattingen te zijn, variërend van onderop vormgeven per gemeente, in samenwerking met inwoners, tot het idee dat de provincie regie moet nemen en moet bepalen waar welke ontwikkeling moet plaatsvinden. Wat opvalt, dat de onderliggende redenering voor die verschillende perspectieven sterkt uiteenloopt. Ik kom hier in het gedeelte "Terugblik op jarenlang beleid"op terug. Wat centraal lijkt te staan is de noodzaak om te werken aan vertrouwen en het creëren van ruimte voor ontwikkelingen. Bestuurders geven aan dat de Friese Energie Tafel een belangrijke rol kan spelen als platform voor overleg en samenwerken, wat een stevige basis kan bieden.
Tegelijkertijd is er huiver voor het verder positie geven (besluitvormend) van dit gremium. Mijn advies is dan ook om daar een keuze in te maken. Ik beschouw deze terughoudendheid en bedenkingen als een verlangen naar grip én mogelijke groeistuipen in de samenwerking. Als aan de voorwaarde van grip kan worden voldaan, liggen er zeker kansen voor een vruchtbare versterking van de positie van de Friese Energie Tafel.

Naast de wil en urgentie om te starten en concrete resultaten te behalen, benadrukken de wethouders ook de noodzaak om ruimte te bieden voor voortdurende innovatie en experimenten. In Fryslân streeft men naar voorop lopen op het gebied van sommige vormen van energieopwekking, -opslag, -distributie. Innovatie kost tijd. De ontwikkeling en optimalisatie van windmolens en zonnepanelen heeft decennia in beslag genomen, en deze ontwikkelingen gaan nog door. Met betrekking tot opslag, energieopwek door getijdewerking, en de toepassing van waterstof etc. willen bestuurders ruimte behouden voor verdere ontwikkeling.

De bestuurders zien een rol voor met name provincie en gemeenten bij het verdelen van schaarste, of het nu gaat over schaarse ruimte, energie of opslag. Het verdelen van schaarste vereist een strategie en een gedragen afwegingskader. Het is duidelijk dat er veel politieke dynamiek rondom het onderwerp zit. Het wordt beschouwd als een bestuurlijke verantwoordelijkheid om vooruitgang te boeken op het gebied van duurzame energie. Echter, is het onwenselijk dat een nutsvoorziening onderwerp wordt van politiek getouwtrek.

Wethouder: "Zolang de provincie de gemeenten op slot zetten, halen wij onze doelen niet."

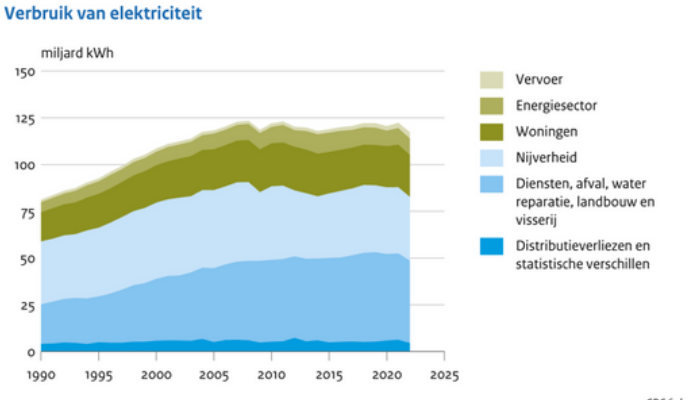
Netbeheerders

Het Friese elektriciteitsnet is van oudsher een ‘spanningsnet’. Er liggen lange kabels in de grond die relatief dun zijn. Dat is geen keuze uit luxe geweest. Om het spanningsniveau over langere afstanden hoog te houden, wordt vaak gekozen voor dunne kabels. Het netwerk in Fryslân kenmerkt zich door het overbruggen van grote afstanden tussen dorpskernen, woningen, boerderijen en bedrijven. Maar ook tussen transformatorstations met verschillende spanningsniveaus. Het met dunne kabels uitgevoerde netwerk heeft lange tijd prima gefunctioneerd. De netbeheerders hebben het netwerk zorgvuldig onderhouden en de betrouwbaarheid ervan is hoog. Het netwerk is ontworpen met de focus op energievraag.

Netbeheerders:” Zeg waar het komt en wij leggen de kabels.”

De vraag naar elektriciteit neemt al jarenlang toe. Ook in de dunbevolkte gebieden. Landelijk groeide de vraag tussen 1990 en 2008 elk jaar onafgebroken. Na 2008 schommelt het elektriciteitsverbruik rond 120 miljard kWh. Zie ook onderstaande grafiek van het CBS.

[2]

Bovendien zien we een toenemende trend van decentrale stroomopwekking, waarbij steeds meer elektriciteit lokaal wordt geproduceerd. Het CBS definieert decentrale opwek als alle energieopwekking die niet rechtstreeks aan het 110 kilovolt netwerk (in Fryslân) wordt geleverd. De transitie van vraaggerichte naar opbrengstgerichte benadering, samen met de snelle economische groei, ook in Fryslân, maakt dat netbeheerders hun netwerken moeten aanpassen. Om deze reden zijn ze al begonnen met het versterken van het middenspanningsnet en werken ze aan plannen voor verbeteren van het laagspanningsnet.

Het aanpakken van het netwerk is volgens de netbeheerders dringend noodzakelijk. Het netwerk zit vol en vereist investeringen. De uitdagingen voor de netbeheerders zijn aanzienlijk, vooral gezien de schaarste van arbeidskrachten en materiaal. Het coördineren en sturen van inzet op het gebied van tijd, plaats en omvang is cruciaal. De netbeheerders vragen Friese bestuurders om nu die regie te nemen. Duidelijkheid en daadkracht zijn nodig; wat moet er gebeuren, waar en in welke omvang. Alleen dan kunnen netbeheerders investeringen plannen. Het is tijd om keuzes te maken!

Netbeheerders: “Alle elektronen zijn ons even lief.”

2. CBS, PBL, RIVM, WUR (2024). Aanbod en verbruik van elektriciteit, 1990-2022 (indicator 0020, versie 27, 24 July 2023) www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.

Provincie

De rol van het midden bestuur, de provincie, is aan het veranderen. Onder invloed van ontwikkelingen in Brussel en Den Haag krijgen provincies steeds vaker een regisserende en coördinerende rol. Dit komt onder andere door verandering van wet- en regelgeving en een duidelijke verschuiving van besluitvorming naar een meer politieke omgeving. Provincies hebben steeds meer autonomie in het nemen van beslissingen, zoals bijvoorbeeld bij de aanleg van wegen. Bovendien zijn provincies verantwoordelijk voor de uitvoering van diverse landelijke wetten. Met betrekking tot energie is de provincie daarnaast ook aandeelhouder van de netbeheerders.

De veranderende rol brengt, naast maatschappelijke ontwikkelingen, ook een andere politieke en bestuurlijke dynamiek. Wanneer daarbij ook nog nieuwe wettelijke instrumenten worden geïntroduceerd, zoals Provinciaal Omgevingsplan (POVI), het Provinciaal Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat (P-MIEK) en de Energievisie, dan is er behoefte aan het vinden van de juiste routes, overlegstructuren (tafels) en procedures.

De provincie onderschrijft de urgentie om in Fryslân op het gebied van energie stappen te zetten, zowel op korte termijn als langere termijn. Op korte termijn omdat er bijvoorbeeld rondom leefbaarheid, woningbouw en bedrijvigheid knelpunten met ondermeer netcongestie opgelost moeten worden. Daarnaast vereisen ruimtelijke vraagstukken ten aanzien van opslag, mobiliteit en transport van energie op korte termijn duidelijkheid van de provincie. Om strategische beslissingen te nemen is het ook noodzakelijk om een visie te ontwikkelingen op langer termijn.

Provincie:" Als het om ruimtelijke kaders gaat is de provincie aan zet."

Het spreekt voor zich dat de provincie, in samenspraak met de andere overheden, de nodige keuzes wil maken. Dat vraagt een soort van wederkerigheid in het maken van afspraken. In essentie worden voor Fryslân twee scenario's op tafel gelegd: of we zijn in staat het Friese verhaal te vertellen als gezamenlijke bestuurders met oog voor de knelpunten op korte termijn en een strategie voor de lange termijn. Alleen dan is er sprake van gelijkwaardig partnerschap om samen uitdagingen aan te gaan. Óf er ontstaat de komende jaren een disbalans in ambities, taken, middelen en uitvoerbaarheid waar de Friese burger en ondernemer uiteindelijk de dupe van worden. Naast het energievraagstuk is het dus ook een kans om bestuurlijk boven 'onszelf' uit te stijgen.

Meer concreet ziet de provincie kansen voor biogas, mogelijk als tijdelijke oplossing, in de energietransitie. Dit kan ook korte termijn resultaten opleveren. Deze resultaten kunnen mogelijk op korte termijn ook bijdragen aan een gevoel van realisme en succes. Aantonen dat iets werkt is onderdeel van de opdracht.

Friese Energie Alliantie (FEA)

De Friese Energie Alliantie (FEA) heeft een pluriforme achterban. Ik heb gesproken met de onafhankelijk voorzitter van de alliantie. Mijn indruk is dat er veel kennis, slagkracht en netwerken binnen de alliantie aanwezig zijn, waar de overheden hun voordeel mee kunnen doen (nog meer dan nu het geval).

Er zijn veel bedrijven vertegenwoordigd in de FEA die graag stappen willen zetten. Bijvoorbeeld in het verduurzamen van hun bedrijfsprocessen, in het sluiten van ketens of in het ondersteunen van transitie. De urgentie is soms ook hoog, omdat sommige sectoren wettelijk verplicht zijn om hun productiemethode te veranderen. Anderen zitten vast vanwege netcongestie, terwijl voor weer anderen de opgelopen energiekosten essentieel zijn voor het voortzetten van hun onderneming.

FEA: "Het toepassen van een oud instrument in een wereld in transitie werkt niet."

Wat daarbij opvalt is dat het tempo bij bedrijven hoger ligt dan bij de overheden. Het gevoel bestaat dat bij de overheden veel wordt gesproken over proces en besluitvorming en dat hiermee veel tijd verloren gaat. Ook bij de leden van de FEA is de urgentie om aan de slag te gaan met het Friese energiesysteem groot.

De FEA staat open om te helpen bij het nadenken over hoe de inwoners van Fryslân nog meer betrokken kunnen worden bij het toekomstige energiesysteem van Fryslân, gebaseerd op de visie en de verdere uitwerking ervan.

Wetterskip Fryslân

Het Wetterskip heeft een aanzienlijk aantal energieverbruikende en/of energieproducerende bezittingen, zoals gemalen en rioolwaterzuiveringen. Deze installaties genereren ook warmte en gas als bijproduct tijdens de verwerking en slibafvoer. Daarnaast heeft het Wetterskip veel eigendommen die mogelijk multifunctioneel gebruikt zouden kunnen worden. Het Wetterskip heeft een ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. Daartoe zijn verschillende maatregelen genomen. Echter, recente inzet van extra gemaalcapaciteit toont aan dat er nog extra maatregelen nodig zijn. Dit speelt ook een rol zodra er voor bijvoorbeeld rioolwaterzuiveringen extra voorzieningen nog zijn. Voor het Wetterschip biedt de ontwikkeling van een gezamenlijke visie een kans om werk met werk te maken. Het combineren van functies is een van de doelstellingen die gezamenlijk moeten worden ontwikkeld als onderdeel van de visie. Dit vereist echter wel nadenken over de opslag of buffering van energie.

Eventuele maatregelen dienen wel met respect voor de kwaliteit van het water en bodemsysteem te worden toegepast. Mogelijk liggen daar nog wel enkele onderzoeksvragen. Bijvoorbeeld de invloed van aquathermie op het waterleven, of geothermie op de kwaliteit van bodem en ondergrond.

Wetterskip:"Het zou mooi zijn wanneer de energievisie ook een zelfstandige functie krijgt."

TERUGBLIK OP JARENLANG BELEID.

Hoewel deze vraag niet gesteld is tijdens de bestuurlijke overleggen, voel ik me gelegitimeerd iets te zeggen over het beleid en de werkwijze van de afgelopen jaren. Tijdens de gesprekken heb ik diverse signalen opgevangen die soms ook bijna gebied specifiek te maken zijn.

Er is gewerkt aan de RES 1.0 die vooral is opgebouwd uit (toen) lopende projecten. We moeten echter constateren dat de doelen uit de RES niet gehaald worden. Rond de gemaakte afspraken blijkt een grote mate van vrijblijvendheid te bestaan. Dit is niet te rijmen met het feit dat projecten al een redelijke mate van concreetheid moesten hebben om in de RES 1.0 te worden opgenomen. Ergens ontbreekt de aanspreekcultuur om de gestelde doelen te halen. Zelfs de netcongestie, die wordt genoemd als belangrijkste veroorzaker, verandert hier niks aan. Wie heeft de bevoegdheid om de partijen, inclusief netbeheerders, te dwingen de inspanningen te leveren die nodig zijn de doelen te halen?

Jarenlang is de provincie terughoudend geweest met het toestaan van wind op land. Hoewel het huidige coalitieakkoord enige ruimte biedt, blijft de houding nog steeds terughoudend. Recentelijk zijn er ook aanzienlijke beperkingen opgelegd aan zon op land. Gemeenten geven aan dat zij geconfronteerd worden met deze politieke werkelijkheid in de provincie, die het behalen van (klimaat)doelstellingen bemoeilijkt en daarnaast de urgentie rondom aanpassingen in de netinfrastructuur en opslag van energie naar de achtergrond drukt.

Concreet voor de Waddeneilanden meen ik te hebben geconstateerd dat er een bestuurlijke gordiaanse knoop te ontwarren is. Enerzijds geven eilanden aan hoge ambitie te hebben in onafhankelijke en zelfvoorzienend zijn. Anderzijds zijn vanwege ruimtelijke ordening, natuurwetgeving en beperkte ruimte de mogelijkheden daartoe beperkt. Een aanstaande aanbesteding van de veerverbinding met de vaste wal en de nodige benodigde infrastructuur voor elektrificatie zet het geheel onder tijdsdruk. De knoop ontwarren en duidelijke keuzes maken voor een ontwikkelrichting zou in mijn ogen nog in 2024 plaats moeten vinden.

Er is uitgebreid gesproken over biogas, waarbij de beelden sterk uiteenlopen. De actualiteit rondom zowel het stikstofdossier als enkele mono- en co-vergistingsinstallaties speelt daarbij ongetwijfeld een rol. De verschillende opvattingen, lijken het gesprek te polariseren. Het is van belang te voorkomen dat er in kampen pro- of contra biogas wordt gedacht. Een mogelijke oplossing hiervoor is het verplaatsen van het gesprek, zowel qua onderwerp als doelgroep.

Misschien moet biogas wel gezien worden als een tijdelijke oplossing in een transitie. Met de overgang naar een klimaatneutraal energiesysteem zullen de emissies sterk worden verlaagd. In beperkte mate zullen er in een energieneutraal energiesysteem ook nog stoffen vrijkomen, bijvoorbeeld bij gebruik van waterstof of verbranding van biomassa. De restemissies zullen echter een stuk minder zijn dan de huidige uitstoot bij verbranding van fossiele brandstoffen. Uiteindelijk levert de afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen dus minder uitstoot op. Een beperking van verlies is ook winst.

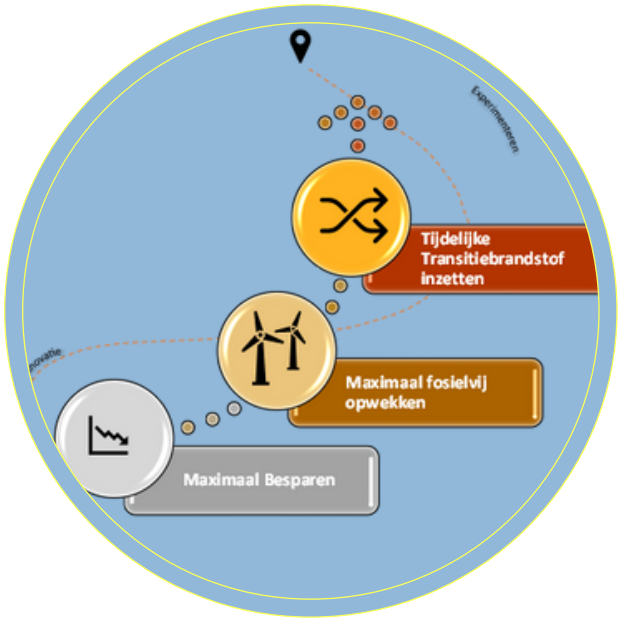
Wat betreft de doelgroepen: het gesprek moet niet alleen met initiatiefnemers en toekomstige eigenaren, maar ook met de omgeving. Het betrekken van alle belanghebbenden is cruciaal voor een evenwichtig en inclusieve dialoog over biogas.

AANBEVELINGEN VOOR EEN BETER EN ENERGIEK GEVOEL.

Op basis van de gesprekken en de bovenstaande observatie heb ik een aantal aanbevelingen. Ik hoop dat ze aanzetten tot een goed gesprek. Zowel tussen de verschillende dagelijks bestuurders, maar ook tussen de gemeenteraden, provinciale staten, waterschap bestuur en natuurlijk de deelnemers van de Friese Energie Alliantie.

Kies voor heldere uitgangspunten

Er is veel genoemd in de gesprekken. Maar de hoeveelheid maakt het soms ook ingewikkeld. Daarom raad ik aan om te kiezen voor een compacte en begrijpelijke set aan uitgangspunten. Dit zal het gemakkelijker maken om initiatieven te beoordelen en, nog belangrijker, het zal onze positie als betrokken bestuurders in Fryslân versterken wanneer we een eenduidig standpunt innemen. Hoewel het nog niet perfect is, doe ik een voorstel om het kiezen voor de volgende uitgangspunten: maximaal inzetten op besparen, maximaal hernieuwbaar energie opwekken voor de resterende behoefte, tijdelijke transitievormen gebruiken voor de tussenliggende periode. Besparen, Opwekken, Transitie (BOT).

Vergroten van vertrouwen

We moeten een einde maken aan wat ik ‘aangeleerde hulpeloosheid’ noem. Dat kan alleen met het vergroten van vertrouwen. Dit vraagt mogelijk ook het beter inrichten van de integrale governance. Bij het vormgeven van ons toekomstig energiesysteem komen veel opgaven samen. We hebben dat bijvoorbeeld gezien bij de keuze voor het type veerboten bij de Waddeneilanden. Elke opgave kent andere stakeholders, ontwikkelroutes en tijdlijn.

Daar moet samenhang in komen. Alleen dan kan met vertrouwen worden gewerkt aan planvorming, investeringen en richtinggevende keuzes. Omdat de samenwerking complex is, adviseer ik de Friese Energie Tafel hierin een rol te geven. Maak daarvoor duidelijke afspraken en spelregels en zorg voor mandaat en ordentelijke besluitvorming.

Ontwikkel een gezamenlijke taal

Ik zie nog veel verwarring in termen en begrippen, daardoor raken we elkaar soms kwijt in het gesprek. Het is nodig een gezamenlijke taal te ontwikkelen. Dit zit deels in de begrippen van de concepten, maar ook in het vertellen van het verhaal. Ik kom daar in een andere aanbeveling op terug. Door het ontwikkelen van een gezamenlijke taal kunnen we ook beter communiceren met onze inwoners en ondernemers te voeren. Het is essentieel dat Friese overheden werken aan een aantrekkelijk en solide plan voor Fryslân en dit kunnen uitdragen in gespreken met de mensen waar we het voor doen. Als de overheid transparant, voorspelbaar en betrouwbaar is in woord en daad, en daarmee een voorspelbaar bestuur met een geborgde inspraak mogelijk maakt, zullen de mensen meer gevoel van controle en begrip krijgen. Ook voor ingrijpende ruimtelijke maatregelen.

Geef ruimte om ontwikkelingen binnen kaders op te pakken

We weten nog lang niet alles van alle (nieuwe)vormen van energiopwek, -transport en -opslag. Daarom is het nodig om naast inzet van bewezen technieken ook te blijven inzetten op innovatie en experimenteerruimte. Dit kan bijvoorbeeld door wet- en regelgeving te versoepelen of het veranderen van financiële afspraken. Ik zie kansen voor een gezamenlijke Friese lobby op een aantal van deze punten. Zonder de ambitie te hebben om volledig te willen zijn, benoem ik de volgende punten: getijde energie en blue energie, verrekening energie op de Waddeneilanden (achter de meter), uitwisselen van energie tussen bedrijven, organisatiemodel voor lokale betrokkenheid (energiebedrijf).

Het nieuwe Friese verhaal

Er is een sterke innerlijke kracht en motivatie om actief aan de slag te gaan. Voortdurend geconfronteerd worden met beperkingen en belemmeringen kan echter ontmoedigend zijn en zelfs leiden tot ‘aangeleerde hulpeloosheid’. Het doorbreken van deze negatieve spiraal vereist een paradigma-shift binnen de Friese bestuurlijke verhoudingen. Een nieuw verhaal, een andere kijk op de werkelijkheid en het onderzoeken van diepgewortelde aannames en overtuigingen zijn nodig, zoals ook beschreven door C. van den Berg.

Deze verandering in ons denken vereist realistische verwachtingen, open en onderzoekende communicatie, en het uitspreken van verwachtingen van beide kanten. Het vraagt moedige bestuurders, zowel op het niveau van dagelijks bestuur als algemene besturen. Zij dienen kansen te benutten, klein te beginnen en behaalde successen te vieren. Bovendien is het van essentieel belang om meer aandacht te besteden aan emotionele aspecten en je gevoel meer te laten spreken. Bestuurders dienen zich duidelijk te uiten hoe een besluit, of het uitblijven ervan, hun emotioneel beïnvloedt. Deze benadering is cruciaal om te werken aan een energieke en positieve sfeer, waardoor betrokken gemotiveerd en geïnspireerd raken om gezamenlijk uitdagingen aan te gaan en positieve veranderingen te bewerkstelligen. Dat is nodig om te werken aan een energiek gevoel!